

РІД НАШ КРАСНИЙ, РІД ПРЕКРАСНИЙ!

ОТЧІЙ

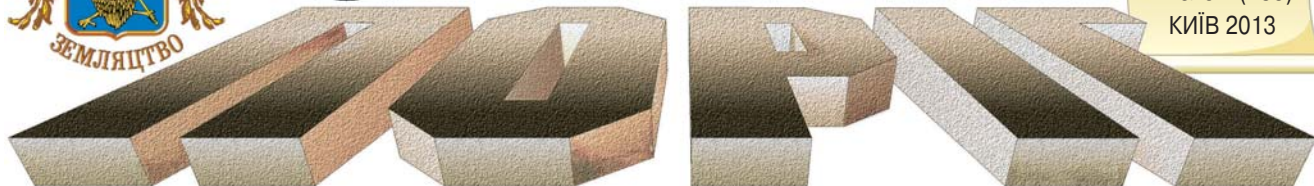
ЧАСОПИС

РІК ЗАСНУВАННЯ
2002

КВІТЕНЬ

Число 4 (136)

КИЇВ 2013

Видання товариства "Чернігівське земляцтво"

Здається, не так давно духовний центр Великого Кобзаря відкрили в себе прилучани. І почин, як мовиться, знайшов гідну підтримку.

В день народження Тараса Шевченка в Семенівці було започатковано відкриття світлиці його імені.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

в Семенівці

Відбувся цей благодійний захід завдяки уродженцю Черкащини, заслуженому працівнику культури України В.К. Портянку, який подарував майбутньому музею більше 150 експонатів, що розповідають про життя і творчість Тараса Григоровича. Керівник Семенівського районного відділення Євген Клименко вручив землякам музичний центр, а скульптор І.Р. Липовка передав для музею свою роботу – статуетку поета. Семенівці ж підготували святковий концерт, в якому прозвучали твори Великого Кобзаря.

Вже за традицією відвідали ми і стаціонарне відділення для одиноких і непрацездатних грома-

дян територіального центру, де вручили мешканцям картину художника Віктора Кравченка, а також фрукти і ласощі до столу. Хочеться подякувати за підтримку цих благодійних заходів голові Семенівської райдержадміністрації С.В. Євменову і всім тим, хто долучився до їх проведення.

А ще хочеться повідомити читачів, що офіційне відкриття Шевченкової світлиці відбудеться згодом у просторій кімнаті, виділеній для цього місцевою владою. Отже, і в найдальшому куточку нашої області буде витати безсмертний дух пророка українського народу.

Сергій ПАНКРАТЬЄВ.
Фото автора.

Офіційне відкриття Шевченкової світлиці відбудеться згодом у просторій кімнаті, виділеній для цього місцевою владою. Отже, і в найдальшому куточку нашої області буде витати безсмертний дух пророка українського народу.

Тії слави козацької повік не забудем.
Тарас ШЕВЧЕНКО

У КВІТИНІ СВЯТКУЮТЬ СВІЙ ЮВІЛЕЙ:

ФЕНЕНКО Анатолій Іванович – 80-ліття. Народився 23 квітня 1933 року в Прилуках. Засновник наукової школи спеціалістів із питань розробки технологічних процесів, засобів механізації та параметрів ферм по виробництву молока. Працював завідувачем відділу виробництва молока і яловичини в Національному науковому центрі "Інститут механізації та електрифікації сільського господарства", нині – головний науковий співробітник цього центру.

Доктор технічних наук. Професор. Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки. Автор понад 160 наукових праць, 4 монографій, 38 авторських свідоцтв та патентів.

Нагороджений орденом "Знак Пошани".

ГОРДЕЄВ Ігор Петрович – 75-річчя. Народився 4 квітня 1938 року в Городні.

Керував проектними роботами з реконструкції Національної філармонії України, відновлення Михайлівського Золотоверхого монастиря та Успенського собору в Києві, ряду транспортних споруд. Разом зі своїм колективом провів велику роботу щодо проектування реконструкції вулиці Хрещатик, майдану Незалежності, Бессарабського кварталу, міжнародного аеропорту "Київ" (Жуляни) та багатьох інших об'єктів столиці.

Дійсний член Академії будівництва України. Лауреат премії Ради Міністрів СРСР. Нагороджений орденами "За заслуги" III та II ступеня, "За трудові досягнення" IV ступеня, заслужений будівельник України.

ТАРАСЕНКО Олег Васильович – 75-річчя. Народився 6 квітня 1938 року в місті Гуляйполе Запорізької області. (Батько родом з смт. Сосниця). Доктор технічних наук, голова правління садівничого товариства "Агро".

ЗУБЕЦЬ Михайло Васильович – 75-річчя. Народився 7 квітня 1938 року в селі Нова Басань Бобровицького району.

У 1991 – 1996 рр. обіймав посаду віце-президента Української академії аграрних наук, у 1996 – 1997 рр. був віце-прем'єр-міністром України з питань агропромислового комплексу і одночасно міністром сільського господарства і продовольства України. Президент Української академії аграрних наук. Народний депутат України 4-го, 5-го та 6-го скликань.

Доктор сільськогосподарських наук, професор, академік УААН.

Лауреат Державної премії у галузі науки і техніки, I премії УААН, премії ім. В. Юр'єва НАН України. Заслужений діяч науки і техніки України, член Російської академії сільськогосподарських наук, Академії аграрних наук Республіки Білорусь.

Автор (співавтор) понад 1000 наукових праць.

Одержав 26 авторських свідоцтв і патентів. Нагороджений багатьма орденами та медалями.

КОВАЛЬЧУК Ольга Іллівна – 75-річчя. Народилася 27 квітня 1938 року в селі Шлях Ілліча Носівського району. Працювала начальником відділення штабу Міністерства внутрішніх справ України. Підполковник міліції. Ветеран праці.

СІРИЙ Дмитро Терентійович – 70-річчя. Народився 22 квітня 1943 року в селі Перелюб Корюківського району. Доцент кафедри електротехніки і світлотехніки Національного авіаційного університету.

Кандидат технічних наук, доцент, старший науковий співробітник. Відмінник освіти України.

САФОНОВА Ганна Іванівна – 65-річчя. Народилася 15 квітня 1948 року в селі Рудківка Бобровицького району.

Працює головним лікарем дитячої клінічної лікарні № 3 Солом'янського району. Заслужений лікар України. Нагороджена орденом Святої Анни III ступеня та рядом почесних грамот і подяк. Обиралася депутатом Солом'янської районної ради.

Член Асоціації педіатрів України.

СОЛОВ'ЙОВА Ольга Олександрівна – 65-річчя. Народилася 20 квітня 1948 року в селі Шибири-нівка Чернігівського району. Працювала головним спеціалістом Міністерства промислової політики України.

МАКОВІЙ Віктор Іванович – 60-річчя. Народився 4 квітня 1953 року в Новгород-Сіверську. Працює електромонтером служби виїзної бригади ЕТД-3 ПАТ "Київенерго" СВП "Теплові мережі".

РЕВА Володимир Дмитрович – 60-річчя. Народився 7 квітня 1953 року в селі Прачі Борзнянського району. Працював заступником головного інженера КП "Київський метрополітен" СП "Дирекція будівництва метрополітену".

КОВАЛЕНКО Микола Митрофанович – 60-річчя. Народився 21 квітня 1953 року в селі Кудрівка Сосницького району. Працює заступником директора Київського радіомеханічного коледжу, відмінник освіти України.

КОВАЛЬЧУК Валентина Іванівна – 60-річчя. Народилася 21 квітня 1953 року в селі Підлісне Козелецького району. Працювала в Голосіївській РДА начальником відділу торгівлі.

Нагороджена орденом "Знак Пошани", грамотою Кабінету Міністрів України, подяками Київського міського і районного голови.

ГАПОН Василь Володимирович – 60-річчя. Народився 25 квітня 1953 року в селі Лелеки Варвинського району. Приватний підприємець.

ВЕДМІДЬ Лідія Михайлівна – 55-річчя. Народилася 4 квітня 1958 року в селі Дніпровське Чернігівського району. Працює завідувачем наукової бібліотеки в інституті садівництва НААН.

Дорогі земляки!

Рада товариства "Чернігівське земляцтво" сердечно вітає вас із ювілеєм і зичить усім доброго здоров'я, великих успіхів у житті, оптимізму, сімейного щастя, невтомного добротворства в ім'я рідної землі.

Морозної зимової днини не стало мого старшого брата Миколи. Він відійшов у вічність у Києві, аби повернутися до захованого в дрімучі ліси села Моровськ на Козелеччині і знайти вічний спокій біля вірної дружини Марії. Там наш родовід, Богом даний Україні – недарма наше прізвище має у своєму корені Божий знак.

ТЕПЛО братньої душі

Ховав я свого старшого, а потім довго роздумував: чому так нестерпно болить душа, ніби хтось зруйнував її безжальною рукою? Здавалося б, прожив Микола Федорович довгий вік, аж 89 років. Як на нинішні часи, коли невблаганна смерть викошує на багато молодше покоління, можна тільки по-доброму позаздрити людині такого віку. Але ж то рідна кров моя, а не чужина.

Мабуть, добрий генетичний корінь успадкували ми з братом від батьків. Зрештою, якби наш батько Федір Григорович не загинув у бою березневої пори 1944 року, визволяючи російське село Афанасово, може б, і він ще довго топтав ряст на рідній Остерщині. Та це за нього зробив його син, а мій брат Микола. Доки я тільки вчився впевнено стояти на ногах, він теж слідом за батьком пішов на фронт. Пригадую, він часто розповідав про бойові дні і ночі. Через декілька днів після призову сільських парубків переодягнули у військовий стрій, видали гвинтівки, саперні лопатки, ложки та інше нехитре солдатське спорядження і відразу ж через кілька днів необучених, як слід, кинули під Шепетівку, в якій ще гніздилися фашистські війська. У бою за звільнення міста від новобранців залишилися жалюгідні рештки і серед них рядовий Богдан.

А далі були наступальні бої, форсування річок Вісла та Одер, звільнення території Польщі. Була і пам'ятна дуель із фашистськими смертниками. Стояла їхня військова частина у ліску неподалік від фронтової лінії. Поруч бовваніло кілька будинків. І от з підвалу одного з них залунали постріли. Здавалось би, в тилу має бути спокійно. І тоді командир взводу наказав моєму брату та ще одному солдату ліквідувати ворожу вогневу точку. Того ранку мій брат зумів закинути у

напівпідвал гранату і викурив звідти шістьох переляканих німецьких вояк. За цей подвиг він був нагороджений орденом Слави III ступеня. Довелося йому пройти і далі з боями мало не до Берліна та за 35 кілометрів від ворожої столиці 1 травня він отримав тяжке поранення.

Навесні 1947 року його нарешті демобілізували, нагородивши ще й орденом Червоної зірки та низкою медалей. Він часом одягав їх на урочисті дні. Мені ж чомусь здавалося, що найвищою нагородою на його грудях був значок "Гвардія", який був прикріплений на сорочці з правої сторони.

Він міг би за прикладом багатьох інших фронтовиків отаборитися в якомусь місті, але повернувся в рідний Моровськ. Швиденько перевіз батьківську хату в село Самійлівка. Отримав середню освіту, згодом вивчився у Мрині на механізатора широкого профілю. Якийсь рік потрудився комбайнером, але потім борсуківці обрали його секретарем місцевої ради. Як нелегко завоювати довіру у всезнаючих односельців, у яких кожна людина на виду, знає кожен, кому довелося скуштувати цього меду. І лише самовідданою роботою, повагою до інтересів громади, умінням творити добро на землі можна пояснити те, що в 1955 році Микола Федорович був обраний головою

сільської ради і очолював її понад 20 років. Саме тоді в Самійлівці відкрили медпункт, відновили роботу сільського клубу. В Борсукові запрацювала швейна майстерня, у якій трудилася і його дружина Марія Кирилівна. На території сільради були впорядковані братські могили, огорожені кладовища, відкриті поштове та банківське відділення, які, на жаль, наказали довго жити. Що таке залишити добрий слід у житті людського колективу, довелося мені пересвідчитися і в печальні дні, коли рідна земля прийняла до себе його прах.

Не сидів мій брат без роботи і після чергової реорганізації місцевої влади, очоливши Борсуківський відділок колгоспу "Зоря". З цієї посади він і пішов на заслужений відпочинок у далекому 1984 році. Разом із дружиною господарювали у рідній садибі, підтримуючи одне одного аж до печальної зими 2001 року, коли мій брат залишився в стінах самотнім. Великою радістю були для нього хіба що часті навідини синів Бориса та Вадима, які перебралися послідовно перший – до Чернігова, другий – до Києва. А якою радістю світилися його очі, коли у древньому Борсукові, зануреному у дрімучі ліси, озивалися голоси внуків Лариси, Олександра, Вікторії, Дмитра. До речі, саме Дмитро та Світлана нещодавно народили хлопчика, котрого, либонь, на честь прадіда назвали Миколою. Це теж наша гордість, адже в майбутньому він продовжить рід Богданів на черговому витку...

Не стало мого брата, який служив мені за приклад любові до рідної Чернігівщини, до всієї України. Він настільки глибоко вкоренився в малородючі піски Козелеччини, що вони розщедрилися на високий урожай доброти, людяності, відповідальності за сподіяне. А мені це залишається добрим уроком на все життя.

Іван БОГДАН

Уперше Тарас Шевченко приїхав до Седнева у березні 1846 року і провів тут неповні два тижні, на які випали і Великодні свята. Що ж привело його в цей куточок чернігівського краю? Передовсім поради друзів зазнайомитися з небайдужою до долі України та її культури родиною братів Лизогубів, особливо ж рекомендація Варвари Рєпніної (свого часу Ілля Іванович служив ад'ютантом її батька князя Миколи Рєпніна).

Дві Кобзареві весни

Отож Тараса тепло вітали Ілля Іванович з дружиною Єлизаветою Іванівною з роду графів Гудовичів, Андрій Іванович з дружиною Надією Дмитрівною, уродженкою Дуніною-Борковською, сестра Лизогубів Феодосія.

То були для Шевченка радісні і незабутні дні спілкування зі своїми седнівськими друзями. У привітній оселі над Сномом лунали вірші поета, звучала музика, співались українські пісні. А ще Тарас малював: тут ним створено малюнки "Коло Седнева", "У Седневі", "Чумаки серед могил". Також виконано портрети братів: олією – Іллі Івановича, олівцем – Андрія Івановича. Звичайно, були й інші малюнки, у тому числі й зроблені на стінах помешкання, де він жив і працював.

Ось рядки спогадів Миколи Білозерського: "Будучи у Седневі в Лизогубів у 1856 році, я бачив на стіні їхньої чарівної вілли кілька картин роботи Шевченка. Андрій Іванович показав мені, пам'ятаю, п'ять власноручних листів до нього від Шевченка, писаних у 1847–1848 роках".

На жаль, більшість Шевченкових автографів загинула у страшній пожежі, що сталася у маєтку Лизогубів у березні 1883 року, коли, як свідчив сучасник, "огонь... пожежарів силу книжок, силу стародавніх актів і мемуарів і всі ті малюнки, що лишив Шевченко".

Удруге побував Шевченко у Седневі роком пізніше, теж весняної пори, прожив тут від перших чисел березня

до перших чисел квітня. Цей приїзд був особливо плідним у його поетичній творчості. Тут він переписав до окремого зошит збірку "Три літа". Сьомим березнем датовано написану тут поему "Осика", перероблений варіант якої відомий під назвою "Відьма". А вже восьмим березневим днем позначено передмову до другого видання "Кобзаря", якому не судилося побачити світ.

Гостюючи у поміщиків Лизогубів, Тарас Григорович не тільки спілкувався із седнівськими селянами, а й заводив з ними "крамольні розмови". Про це свідчить і спогад художника Льва Жемчужникова: "Бувало, Ілля Іванович вичитував Шевченку за вихватки дуже ризиковані, які траплялися з ним у шинку".

Йдеться про відомий з біографії поета епізод, коли він, сідаючи у шинку до столу, випивши по чарці зі своїми співрозмовниками, наочно ілюстрував свою неповагу до царя і його оточення: "Оце ось цар", – клав на стіл Шевченко зернину жита чи ячменю, "оце цариця", – брав з кишені ще одну, "оце їхні діти", – додавав ще кіль-

ка, "оце царські міністри і генерали", – клав з десяток. Потім брав цілу жменю зерна, розсипав його на вже розкладені зернини і запитував своїх уважних слухачів: "Спробуйте тепер знайти в цій купі царя?!"

Завершувалися теплі гостини у Лизогубів. Тарас Григорович від'їздив до Києва, звідки вже докочувалися чутки про жандармські репресії щодо вільнодумства. Андрій Іванович та Ілля Іванович, відаючи про те і читаючи рукопис другого видання "Кобзаря", настійливо умовляли Шевченка не брати його з собою, щоб зайвий раз не ризикувати. Шевченко не послухався. Його було заарештовано 5 квітня 1847 року на переправі через Дніпро біля Києва. Попереду були довгі і тяжкі роки солдатчини.

Але й туди, у далеке заслання, тягнулися до Тараса ниточки приязні із Седнева. Брати Лизогуби надсилали йому гроші, книги, фарби та папір для малювання тощо. Втім, зв'язки тривали недовго. За порушення Шевченком царського наказу про заборону писати і малювати його заарештували. При обшуку було знайдено і сім листів Андрія Лизогуба, які негайно доставили до Петербурга. Звідти до Чернігова прибув шеф жандармів Олексій Орлов і в присутності губернатора Павла Гессе провів з Андрієм Івановичем "виховну" розмову. Як не відстоював він свого права на листування із засланцем, проте його змусили – іменем самого імператора – відмовитися від стосунків з Тарасом Григоровичем.

Про перебування в Седневі Кобзаря нагадують встановлені тут йому пам'ятники, і давня Лизогубівська садиба, і тіністі алеї довколишнього парку. На жаль, уже кілька років немає старої липи у тому парку, яку не одне покоління седнівців звало Шевченківською – на її місці росте молоденьке деревце.

Володимир САПОН

Подорож

Враховуючи, що весна не за горами і скоро розпочнеться боротьба за врожай на дачних ділянках, а це призведе до дефіциту вільного часу, делегація Семенівського відділення, незважаючи на морозну погоду, вирішила податися у мандри.

ДО ПРИЛУК

Це голова відділення Євген Клименко, заслужений художник України Іван Липовка, активний член відділення Олександр Третяк та земляк Великого Кобзаря відомий шевченкознавець, заслужений працівник культури України Володимир Портянко, які вирішили оглянути Шевченкову світлицю у старовинному м. Прилуки.

За вікном автомобіля промайнули вкриті інеєм дерева, засніжені поля, крижані озера. Але Прилуки уже були поруч.

Зайшовши до чудового приміщення Центру творчості дітей та юнацтва і піднявшись на другий поверх, ми одразу відчули, що нас тут чекають. Повіяло земляцьким теплом, а аура світлиці зачаровувала. Юні екскурсоводи, вдягнені в національні костю-

ми, вже готові були розпочати розповідь про Тараса. Після короткого знайомства розпочалась екскурсія світлицею.

Ми були вражені, як зворушливо і ніжно, з яким трепетом і натхненням діти розповідали нам про кожен експонат своєї світлиці. Тільки пару доповнень зробила їх керівник – Валентина Грибенко, настільки професійно, а головне – з любов'ю проводили вони цю екскурсію.

Під час спілкування з юними екскурсоводами Володимир Портянко подарував здійснене ним перевидання унікального "Кобзаря" Тараса Шевченка, який було видано у 1942 році під час Великої Вітчизняної війни стотисячним тиражем. Також подаровано світлиці журнали "Віче", "Військо України", "Поліграфіст" з матеріалами

про Тараса Шевченка та поштові конверти і календарі з портретами поета та його картинами.

В книзі відгуків Володимир Костянтинович зробив запис: "Шевченкова світлиця – це маленький музей, але справу він робить велику!". Під цими словами з задоволенням залишили свої підписи усі земляки-семенівці.

Потім фото біля пам'ятника Т. Шевченка – на згадку про поїздку до цього чудового міста, де народились та живуть такі прекрасні люди, які вкладають частку свого серця і душі в справу збереження світлої пам'яті про Кобзаря, за що їм велика вдячність.

Євген КЛИМЕНКО,
голова Семенівського відділення

Одного чудового теплого вечора у Київському Будинку вчителя відбулася зустріч нашого земляка Володимира Балабка з шанувальниками подорожньої прози.

Балабко і його друзі

У переповненому конференц-залі були присутні люди різного віку і професій, журналісти. Ведучим концертної програми з циклу "стежками українців у світах" і головним екскурсоводом по сторінках книг про відомих українців за кордоном був Володимир Балабко, член Спілки письменників України. Він започаткував цикл повістей, есе, подорожніх

нарисів, а також написав багато віршів, які згодом стали піснями. Серед героїв його творів М. Гоголь та М. Коцюбинський, М. Башкирцева та В. Винниченко, О. Вертинський та С. Лифарь.

Багато сторінок історії стали відомі широкому колу читачів завдяки дослідницькій та краєзнавчій роботі В. Балабка. Його творча та громадська діяльність відзначена високими нагородами Кабінету Міністрів та Верховної Ради України, Київської міськради. Він є лауреатом багатьох журналістських премій та пісенних конкурсів.

Ганна СКРИПКА
Фото автора

Дух непокори все більше оволодівав серцями жителів Бобровиці і Яцева. Юрій Збанацький, пізніше відомий український письменник, Герой Радянського Союзу, втікає з концтабору і формує партизанський загін. Один із керівників Чернігівського підпілля Іван Осипенко через Ганну Цілик передає Луці Максимовичу Орлу, колишньому голові Яцевського колгоспу, радянські листівки, які читають в навколишніх селах.

ОКОПИЦЯ

радіючи тій події: «Наші вирвалися з табору. Тепер партизанів побільшає».

Та недовго раділи юні сміливці. Побігли провідати однолітка Сашка Шершня, батько якого громив ворога на далекому фронті, і зазімали від несподіванки. Менший Сашків брат якось дивно дивився на хлопців.

– Що з тобою, Петю? Де Сашко? – злякано гукнув малий Кирюша. Ніхто в хаті не обізвався.

– Та Петрик же мертвий, – скрикнув Мишко, ще не вірячи своїм очам. – Он бач, кров виступила...

Не дочекались, не догукались хлопці і свого вірного друга Сашка. Його фашисти закололи прямо на печі. Не пощадили озвірілі посіпаки і стару Шершниху.

Тоді побігли сповістити рідним. Та куди там. Сашко Кирюша згарячу скочив у свій двір і остовпів: там уже орудували фашисти. Ледве встиг у погріб вдертись. Ще не відхедкався, як почув над головою автоматну чергу. Швидко

ся, працював на Чернігівській ТЕЦ, дружина – в місцевому колгоспі.

Протягом кількох днів село було оточене фашистами і поліцаями. В клуні Василя Романовича Шостака живцем було спалено 40 чоловік. В окремих хатах вбито 36 стариків і дітей. Три рази виривалася з палаючої хати 55-річна Олександра Василівна Шикута, і кожного разу її знову кидали у вогонь. Вчетверте її поранили з автомата, прив'язали до верби, обклали соломкою і спалили. Така ж доля спіткала 8-річного Гришу та 11-річного Михайла Літошів, 60-річних Єфимію Євдокимівну Кривець, Анастасію Никифоровну Мацуту. А Макара Гавриловича Бригинця з дворічним сином Сергієм наздогнали на лузі біля Десни і вбили. Порятунку не було.

У сховище на садибі Єгора Гаврика набились перелякані люди, кому вдалося непомітно втекти. Через товстий накат і шар землі над головою вони чули стрілянину, зойки, плач, боя-

чись, що ось-ось знайдуть і їх. З цього жахливого пекла врятувалась лише шістнадцятирічна Віра Красносталь. Вона була поранена в ногу і причаїлася мертвою. Потім переповзла від згорілого будинку до скирти і більше двох днів просиділа там. Увесь час над селом стугоніла величезна заграва.

На західній стороні Новоселівки стоїть хата Олександри Іванівни Гаврик. Сонячний надвечірочок світить в очах жінки. Тільки бідається на ноги і,

глибоко зітхнувши, починає розповідати:

– Якою я тоді була – п'ятнадцять років ледве минуло. Того вечора пішла ночувати до Калші Марини. У них були три маленькі дівчини, так щоб їм не страшно було, мене попросили з ними побути. Аж тут опівночі почалася стрілянина. Уже й не спали до пуття. На ранок дідусь мій радить (прожив він 95 років, оце недавно поховали), щоб ішли в ліси. Я чекатиму, каже, вас у погребі, коли не буду там, то значить мене вбили. А звідси я нікуди не піду. Як одрубав. Ми з подругою –

Назрівало повстання полонених у місцевому концтаборі. Про це з великою пристрасністю розповідає у своїй повісті «Єдина» Юрій Збанацький. «Назустріч волі» – так назвав свій нарис про нескорених в'язнів Олексій Палажченко.

Багато повстанців, розправившись з німецькою вартою, бодай на хвилю забігли в хати бобровичан та яцевців, щоб якимось окрайцем хліба втамувати голод.

Марія Іванівна Курика як рідних приймала визволених. Допомогала їм, чим могла. Інші люди теж давали їм одягу, нашивку годували, бо навздогін уже лаштувався загін карателів.

Далеке крайнебо порожевіло на мороз. Синя естакада лісу над Десною потьмяніла на очах, ховаючись в лютьневу ніч 1943 року.

О, то була страшна ніч. Люди тільки повклалися спати, як у село вскочили озвірілі есесівці і з несамопитим криком «партизан!» почали стріляти в кожного, хто потрапляв на очі. Вони вривалися в хати, прямо в ліжку кололи, вбивали дітей, стариків, жінок. Тієї ночі було розстріляно 26 сімей.

Уранці в село знову з'явився каральний загін чернігівського гестапо і поліцейського батальйону. Кати оточили село і стали зганяти жителів в окремі будинки, сараї, де спалювали їх живими.

Так, у хаті Анастасії Никифоровни Махлай було спалено живими 150 чоловік. Бачили, як утікали полонені зі страшної гори, яцевські підлітки Сашко Кирюша та Мишко Літош. Хлоп'ята аж у долоні плескали,

підтягнувшись до дверей. Через щілину на очі йому сипонув червоний сніг, на якому лежали вбиті мати, рідні брати і сестри...

Сашко знепритомнів. Сусіди знайшли його у напівспаленому погребі обгорілого, ледве живого. Пізніше його спіймали фашистські недолюдки, весною 1943-го вели на розстріл. Але він усім смертям на зло зумів утекти, кинувшись у перелісок рідного урочища. Воно і врятувало хлопця.

По війні Олександр Антонович Кирюша відбудувався заново, одружив-

НЕЗБОРЕНИХ

у вільшаник. А там з автоматами німці село оточують... Ніч переходили по лісу. І перемерзли. Ніг не відчувала. Ото воно, мабуть, і дало, що зараз не ступну. А додому ж кортить. Тільки виткнулись з лісу – по нас стріляють. А село горить, ні хатиночки не лишилось. Знайшла-таки я свого діда в погребі. Там і пересиділи лиху годину. Уже по війні на сяку-таку хатку стяглись. Спасибі, люди з других сіл помагали – з Ключова, Терехівки, Киселівки... Безплатно дерево нам возили.

Два дні і дві ночі палало східне чернігівське передмістя. В Яцевому каральним загonom було знищено 236 чоловік, в Бобровиці – 418.

А скільки пограбовано! Спалені клуб, контора колгоспу, конюшня, корівники, свинарники, майстерня, зернохосвище, пасіка, пташник, кузня, токи, машинний сарай...

Фашисти уже явно відчували, що недовго їм панувати. Тому грабували все, що потрапляло під руку. Після яцевської трагедії у березні 1943 року в концтаборі вони розстріляли 300 чоловік, перед самою втечею, у вересні, іще 300. У відповідь на це народні месники посилити боротьбу. На знищених гнітлєвцях вони залишили записки із коротким вбивчим написом – «Яцеве».

А до яцевського і бобровицького згарищ повертались господарі. З важким, похололим серцем підходила до попилиці своєї хати Марфа Петрівна Голомозик.

– Де ж Яків? Де ж діти? – простогнала вона.

Хтось допоміг розгорнути попіл, не догоріле начиння. І жінка побачила страшну картину: біля печі, скорчившись, з простреленими грудьми сидів її чоловік Яків. Поруч лежав убитий восьмирічний син Гриша, біля стола – закривавлена шістнадцятирічна дочка Шура. Сестра Якова Марія лежала біля печі на дровах.

Три сім'ї – Михайла, Якова і Терентія Голомозиків, п'ятеро дорослих і дев'ять дітей – поховали в одній могилі біля колишньої садиби Михайла Голомозика. Так була знищена фашистами вся династія Голомозиків – ні одного із їхнього роду не залишилося в живих. Найстарший, Дмитро, загинув на фронті.

Уся Бобровиця, Яцеве були всіяні могилами. Та живі, що дивом врятувалися, продовжували жити. Група з Василем Селівомом пішла в партизани.

Про своє повернення в село розповідав Степан Омелянович Гаврик:

– Ми зупинились на яцевській горі. В селі стояли обгорілі печі з витягнутими вгору задимленими оцупками димарів. Люди відкопували з-під землі заховане раніше від ворога зерно, надворі готували сяку-таку їжу в уцілілих печах. Жити влаштовувались у погребях, землянках. І з нетерпінням чекали рідних визволителів.

21 вересня 1943 року вся територія Бобровицької сільради, село Яцеве

були очищені Радянською армією від німецько-фашистських загарбників. І нібито з якоюсь провинкою за розтерзане село, з болем і надією в очах чекали з фронту чоловіків. Одним із перших ступив на рідну землю Микола Примак. Багато чого зв'їдав він на своєму фронтовому віку, захищав Москву, брав Ригу, мав орден Слави на грудях, а від такого, що побачив, мурашки побігли по всьому тілу. «Як же це так?» – прошепотіли вуста. Побачив одну-єдину хатинку в глибині дороги і, не тямлячи себе від гніву й жалю, попростував туди. Назустріч вийшла дівчина.

– Хто ти така? – запитав ледь чути.

– О, не впізнаєш, Колю? Та я Віра Красносталева. Ми ж тебе ще на війну проводжали. Тоді ти на нас, малечу, і не дивився.

– О, чого ж, пам'ятаю, – нарешті спромігся фронтовик. – Тільки ніяк не збагну, чи це Красносталева хата, чи ні. Наче не тут стояла.

– Ой, не згадуй краще. Все згоріло. Все. На цю халупку я сама з Десни вільху носила, а люди, спасибі їм, допомогли зіп'ясти. От і живу. А рідня вся побита. Вони зігнали всю нашу сім'ю в хлів і вдарили з автоматів... Я впала на мертву матір, а вони вже вогонь кладуть... Я була поранена в ногу. Вогонь

уже охопив мені волосся. Як я вилізла з того хліва, до цих пір не збагну. Сховалася спочатку в стіжок сіна, потім під сусідську піч. Так і врятувалася.

...Зберігся протокол перших повоєнних партійних зборів, коли секретарем парторганізації був обраний Микола Митрофанович Примак. Сьогодні може для деякого здатися дивним ось хоча б такий пункт рішення зборів: «Навчити корів орати». Ні, це не граматична помилка. Це сувора правда перших кроків повоєнного відродження, відбудови колективного господарства. Зібрали трохи зерна, засіяли, як могли. Головою обрали того ж Примака. Людям потрібен був чесний, вдумливий керівник.

Не покладаючи рук, працювали колгоспники. З потроєним завзяттям брались за роботу.

І буквально за два літа відродилося спалене село. Загоювались рани. Підросли нові покоління.

22 липня 1968 року була прийнята постанова бюро обкому партії по дальшому глибокому вивченню трагічних подій у концтаборі, а також у селах Яцевому і Бобровиці Чернігівського району.

Сьогодні людську пам'ять будять, тривожать, освячують братські могили, обеліски, пам'ятники в урочищі Криволівщина, де знищено близько 20 тисяч радянських громадян, на межі вогнених сіл Бобровиці і Яцевого, в населених пунктах нинішньої Новоселівської сільради.

Не дає людям забути про фашистські звірства і музей бойової слави, який розмістився в бібліотеці.

Гарні місця навколо Новоселівки і Бобровиці. І взимку, і влітку – в будь-яку пору року вони приваблюють подорожнього. Навіть із швидколетного автобуса, який поспішає в Чернігів або вирушає на Мену, Сосницю, Семенівку, Новгород-Сіверський, небайдужим оком можна побачити цю красу.

Якими тільки барвами не віддзеркалюється на сонці широкий і довгий придеснянський луг! А ближче прямо торкається крайніх хат своїми віттями ще з війни збережений вільшаник. У ньому та сусідніх селах рятувались від фашистських паліїв обпалені, поранені люди. Стікаючи кров'ю, знесилені мукою, вона все-таки вирвалась із зимового пекла 1943 року.

ТЯ Ж І Н Н Я рідної землі

Як відомо, кожна людина починається із свого родоводу. Що стосується творчих людей, то у них є щаслива можливість підкреслити цей закон природи публічно – той у слові, той – у малярському мистецтві, а той – у рухомій естетиці, яку подарували людству XIX–XX століття. До останніх належить і наш земляк Євген Калін.

Як засвідчує його родослівна, його батько, Олексій Кирилович, народжений у давньому козацькому Краснодар-

ському краю, а мати, Олена Захарівна, корінна прилучанка. Мабуть, це чарівне, як весняний сад, місто приречене народжувати талановитих людей. Серед них і відомий фотомайстер, кінооператор Євген Калін.

Кожен митець долає свої вершини самотужки. Але поряд з ним завжди знаходяться люди, на добру енергетику яких він опирається. Скажімо, коли простежити творчий шлях Євгена Олексійовича, то у його становленні, здається, нікого із

наставників із так званими «волохатими» руками не було. Та все-таки, опираючись на природний хист і неймовірну працездатність, він зробив себе як творчу особистість. І нехай у глибинах його пам'яті залишився фотокіногурток Прилуцького палацу піонерів і фотокіногурток станції юних техніків під керівництвом В.В. Лисенка, затим Київський державний театральний інститут ім. Карпенка-Карого, випробування долі чи то на примітивній службі, чи на

службі в Радянській армії, чи наступні майже триумфальні участі у різних міжнародних кінофестивалях, які покищо увінчалися пам'ятною золотою нагородою на XVII Міжнародному кінофестивалі в Дамаску (Сірія), Євген Калін завжди у пошуках, у любові до людей та землі, особливо до рідної Прилуччини.

Митець має щастя від Бога залишити по собі слід на землі власною творчістю. Але Євгенові Олексійовичу, який це уже зробив, виявилось мало цього. І вони удвох з дружиною Іри-

ною, з якою зустрівся вперше взимку 1975 року, зуміли продовжити творчу біографію через сина Олексія, який успішно продовжує справу батька у кіно. Віримо, що і третє покоління Калінів, внук Платон та внучка Поліна, будуть творити, як їхній дід. А на підтвердження цього даруємо читачеві радість від спілкування із творчістю Євгена Каліна.

Ганна СКРИПКА

Ярошівка – мальовниче українське село. І хоча його за радянських часів перейменували в «Українське», Ярошівкою воно як було, так і залишиться, оскільки первісна назва й до цих пір не сходить з вуст не лише його жителів, а й всіх, хто його знає.

Саме сюди навідалися гості-земляки з Києва та керівництво Талалаївського району. А привід був нерядовий – 13 березня виповнилося 160 років від дня народження видатного земляка, письменника, літературного критика, мистецтвознавця, фольклориста, знаменого не лише в Україні, а й далеко за її межами, – Василя Горленка.

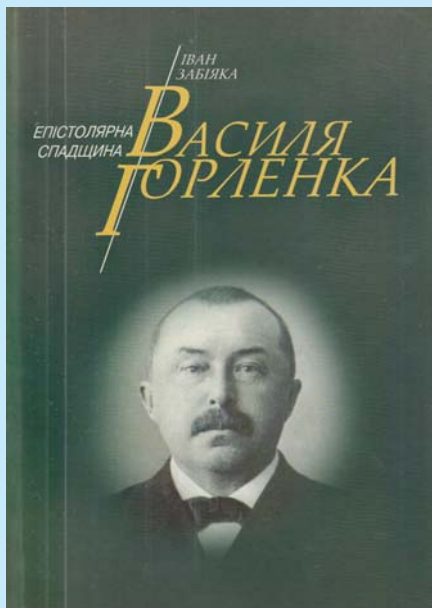

На початку дійства, приуроченого пам'яті Василя Петровича, у районному Будинку культури відбулася презентація книги «Епістолярна спадщина Василя Горленка» авторства Івана Забіяки, кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника Інституту журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, заступника керівника Прилуцького осередку Чернігівського земляцтва у Києві, зрештою, земляка самого Василя Горленка, оскільки сам Іван Михайлович родом із Ярошівки. Автор пройшов довгий і копіткий шлях, щоб видати цю унікальну працю – знадобилося понад 20 років роботи в бібліотеках, архівах, музеях, щоб по крупинці зібрати максимально все про Василя Горленка. Книга містить півтори тисячі посилань на різні джерела. За словами Івана Забіяки, це ще не все, ще треба працювати й працювати над епістолярною спадщиною, щоб якомога яскравіше і точніше відтворити пам'ять про нашого видатного земляка, його історичну постать.

По завершенні презентації у районній бібліотеці відбувся круглий стіл, учасниками якого були очільники району, журналісти, мистецтвознавці. Обговорювали питання про збір інформації і написання історії кожного села Талалаївського району, для здійснення чого Іван Забіяка спеціально розробив анкету, щоб систематизувати збір і обробку інформації. Що ж до пропозиції афганців встановити у райцентрі пам'ятник воїнам-афганцям, Іван Забіяка запропонував встановити пам'ятник всім, хто брав участь у миротворчих операціях на різних континентах, в різних країнах світу – так буде правильніше і справедливніше. Іван Михайлович також запропонував, щоб у районній газеті обов'язково публікували імена всіх, хто пожертвує свої кошти на зведення монумента, а на його тильній стороні викарбувати імена меценатів. Така пропозиція була підтримана. При цьому робився акцент на максимальну якість як і щодо написання книги з історіями сіл, так і на встановлення пам'ятника.

Після цього киянські гості разом з головою райдержадміністрації Оксаною

В гостях

у нашого земляка

Наші земляки мають пишатися цією неординарною постаттю, цим генієм, які, як кажуть у народі, народжуються раз на сто років. А ми повинні завдячувати Івану Забіяці за його високий творчий подвиг.

Плютою та головою райради Юрієм Дзюбаном вирушили в Ярошівку до могили Василя Горленка, щоб вшанувати його пам'ять разом з місцевими жителями.

Перед цим учні місцевої школи порадували всіх присутніх концертом, організували літературну експозицію в пам'ять про свого відомого земляка.

Могили, де похований Василь Горленко, гості відвідали одразу ж після концерту, поклали до пам'ятника квіти. Зважаючи на той факт, що надмогильний пам'ятник був без верхівки, це питання досить оригінально вирішив «винуватець» пам'ятних заходів Іван Забіяка: на його замовлення викували залізний хрест, який плавно переходить у тризубець. Шкода, що погодні умови не дозволили його встановити.

Що б хотілося сказати насамкінець, підводячи ризик під цією подією? Річ у тім, що таких подій значно поменшало на наших українських теренах. Люди переключилися в основному на інші цінності, менш вартісні. На превеликий жаль, це гіркі реальності життя, оскільки світ змінюється, і не в кращу сторону. У кожного з нас є спадщина, яка дістається від батьків. Ми її бережемо, як зіницю ока, бо її створили ті, хто нас на цей світ благословив і кому ми за це повинні вічно завдячувати, а отже – зберігати спадщину, примножувати її, щоб передати наступним поколінням. «Епістолярна спадщина Василя Горленка» не повинна бути забутою. Наші земляки мають пишатися цією неординарною постаттю, цим генієм, які, як кажуть у народі, народжуються раз на сто років. А ми повинні завдячувати Івану Забіяці за його високий творчий подвиг.

А ще окремо хочеться подякувати незмінному керівнику Прилуцького осередку Чернігівського земляцтва Павлу Кривоносу, який всіляко сприяв цим заходам, за його святую справу, яка так необхідна нашим землякам. Без його участі подібні заходи було б украй важко провести.

Коли ми покидали могилу В. Горленка, Іван Забіяка сказав: «До побачення, Василю Петровичу. Ми завжди будемо відвідувати вас і ніколи про вас не забудемо. Спасибі вам за все».

Віктор БАРАНОВ,
член Прилуцького осередку.
Фото **Андрія ЗАБІЯКИ.**

Ось, дякуючи Богові, вже друге покоління, якого могло й не бути, мов малі лелеченята на крило, стало на ніжки і затупцювало довкруг на радість своїм, обпаленим пекельною зіркою Чорнобиля батькам.

Уті жажливі радіоактивні дні лікарі не радили, навіть не дозволяли породіллям, майбутнім мамам народжувати. Але відчайдухи мами, наперекір всьому, народжували. Тяжіння жінок до продовження роду перемогло.

Вони навіть створили свою громадську організацію «Мама – 86», через яку знайомилися, спілкувалися між собою, допомагали одна одній, підтримували тих, кому ця підтримка була потрібна.

А в цей час їх чоловіки, батьки оцього першого і другого Чорнобильських поколінь, як сотні й тисячі інших чийхось батьків і синів, навіть не задумуючись про наслідки, рятували світ, спасали людство, захищали планету від радіаційного забруднення.

Від кого? Від самих себе! Від своєї необдуманної діяльності! Свого часу видатний український вчений Володимир Вернадський застерігав: «Недалекий той час, коли людство отримає в свої руки атомну енергію, таке джерело сили, котре надасть йому можливість будувати нове життя, як воно забажає. Чи зуміє людина використати цю силу, направити її на добро, а не на самознищення? Чи доросли люди до уміння використовувати ту силу, котру надає їм природа?»

І Чорнобиль, і Фукусіма показали: не зуміли, не доросли!

Більшість з нас ще й досі згадують сумної пам'яті весну і літо 86-го. Та й ще якийсь час поспіль, коли перед нами постало оте Шекспірівське «Бути? Чи не бути?», що для нас звучало як «житимемо чи не житимемо?» Особливо гостро після прогнозів доктора Гейла та заяви директора Міжгалузевого науково-технічного центру «Укриття» Олександра Ключникова про те, що стан ядерної безпеки «Укриття» погіршився настільки, що з часом можлива ядерна ланцюгова реакція.

Багатьом запам'ятався Київ літа 86-го, коли на вулицях міста не чулося дитячого сміху, бо не було в столиці жодної дитини. Батьки, хто як міг і куди

міг, відправляли своїх нащадків подалі від радіоактивної зони, якою тоді був Київ.

В пам'яті інших і досі стоїть жажлива за своєю драматичністю картина, коли з Прип'яті та Чорнобиля, з усіх довок-

ловик – військовослужбовців, лікарів, будівельників та людей багатьох інших професій.

Понад 76 чоловік чернігівських ліквідаторів стали в майбутньому членами нашого Товариства. Це Д.С. Волох, П.М. Даневич, Л.Н. Горлач, І.Є. Остапенко, В.Ф. Пархоменко та багато інших.

З 2–28 серпня від представників українського уряду Чорнобильську вахту ніс наш земляк, член Ради Товариства (царство йому небесне), заступник Голови Ради Міністрів Г.В. Дзись. Вже 27 квітня 1986 року його призначили заступником Голови Республіканської комісії по боротьбі з наслідками аварії на ЧАЕС, а з 25 серпня він вже заступник голови Урядової комісії, яка працювала безпосередньо в зоні аварії.

Про бачене і пережите в Чорнобилі Георгій Васильович написав книжку «В епіцентрі людського болю», яку один з тодішніх високопосадовців назвав «Рентгеновським знімком духовного ста-

ну тогочасного суспільства». Саме в Чорнобилі Георгій Васильович дійшов висновку, що найголовніша істина полягає в тому, що ніхто не має права нехтувати життям і долею людей. З цього приводу він поділився своїми думками і на сторінках «Отчого порогу».

«Постійно спілкуючись з Чорнобильцями, я зрозумів, чим вони відрізняються від звичайних людей. Люди, мічені атомом, мають абсолютно конкретні уявлення про мужність, надію, віру, життя і смерть. Таке ставлення до моральних вимірів життя властиве тим, кого у Святому письмі називають «сіллєю землі»... Чесноти цих людей мають особливий характер, їм притаманні особливі риси».

Що ж, з висоти прожитих літ і пережитих подій, низько схиляючи голови перед пам'яттю тих людей, дякуючи їм за те, що вистояли і перемогли, ми не можемо не думати про те, що після нашої чергової національної трагедії пора вже нарешті кожній людині і суспільству вцілому зробити належні висновки, аби знову не опинитись там, де ми так часто опиняємось.

А вчені повинні бути відповідальними за наслідки своїх відкриттів, наукового прогресу.

Замислимося, бо останнє попередження вже було. Через Чорнобиль. Через Фукусіму. Було.

Чого чекаємо?

Валентин АВДЕЄНКО

ПОПЕРЕДЖЕННЯ

лишніх сіл величезна валка автобусів, зібрана з усіх київських і не лише маршрутів, евакуювала людей.

Взагалі вже з перших днів Чорнобильського лиха світ заповнила серія Чорнобильських анекдотів, які швидко, мов таргани, розповсюдилися далеко за межі області і навіть України. Починаючи з Тичинівського парафраза «В полі оре мирний трактор, за селом горить реактор...», «Постраждали українці...», і аж до «наукового» тлумачення, як розпізнати киянина. Та дуже просто. Це лисий імпотент з київським тортом у руках. Якби тоді жив Гомер, він би відпочивав.

Проте, в той страждальний час не всім було до анекдотів. Вже з перших днів і навіть годин Чорнобильського лиха на ліквідацію катастрофи було кинуте тисячі людей з тодішнього Союзу. Було серед них і чимало наших краян, зокрема і членів майбутнього Чернігівського земляцтва. Першими чернігівцями, які прибули на приборкання реактора, стали В.С. Рейський та С.Г. Тертичний, І.С. Плющ. Серед тих понад п'яти тисяч тонн різних матеріалів – свинцю, піску та доломіту, скинутих в жерло розбурханого реактора, є і їхні сотні кілограмів.

Нашими першими ліквідаторами стали: М.О. Білан, М.І. Шелест, В.А. Масол, Л.І. Калініченко, А.М. Карацюба, О.О. Павленко. Всього на ліквідації аварії було задіяно понад 230 тисяч чо-

Скорботна

1 березня у Корюківці відбулося урочисте вшанування пам'яті жертв Корюківської беззвальної трагедії 1943 року. На мітинг скорботи біля пам'ятника на честь героїчного опору жителів Корюківки фашистським загарбникам зібралися сотні містян, де було ще раз нагадано про криваві злодіяння гітлерівців 1, 2 та 9 березня 1943 року на нашій землі.

ПОДІЯ

На урочисті жалобні заходи до нашого міста прибули делегації з 15 районів Чернігівщини, всечесні отці, ветерани війни та праці, високопосадовці з міністерств, директори департаментів та керівники управлінь облдержадміністрації, представники установ, підприємств та громадських організацій.

До вищезгаданого пам'ятника, що у центрі на вулиці Шевченка, квіти поклали голови облдержадміністрації Володимир Хоменко та облради Анатолій Мельник, перший заступник міністра культури Тимофій Кохан, заступник посла ФРН в Україні Анна Фельдгузен, депутати Верховної Ради України Ігор Рибаків та Сергій Аверченко, керуючий Чернігівською єпархією, архієпископ Чернігівський і Новгород-Сіверський Амвросій, перший заступник директора Українського інституту національної пам'яті Володимир Кривошея, заступник директора Інституту інноваційних технологій Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України Юрій Завалевський, голови Корюківської райдержадміністрації Олександр Довгаль та райради Михайло Баклажко, міський голова Ігор Матюха, керівник районної ради ветеранів Наталія Шелудько.

Після покладання квітів почесні гості взяли участь у спецпогащенні художнього маркованого конверта з оригінальною маркою «70-ті роковини Корюківської трагедії 1, 2, 9 березня 1943 року».

На дванадцяті годину на визначеному місці, де буде встановлено Хрест пам'яті жертв Корюківської трагедії, збираються сотні жителів міста з державними прапорами, пов'язаними чорними траурними стрічками. Поруч на бетонній плиті, де розташована ніша для закладання капсули, запалені лампадки у пам'ять про безневинно убитих та спалених живцем фашистами. Це місце дихає скорботою, траурно оформлене хвойними сумовитими гілками з червоними гвоздиками. А поруч – гурт артистів, які відтворюють частину барельєфу пам'ятника на честь героїчного опору жителів Корюківки.

Представники з різних районів Чернігівської області привезли политу кров'ю землю знищених українських сіл і вона залишиться у Корюківському меморіалі.

Від Бобровицького району священну землю сіл Бірки, Красне, Марківці, Мочалище, Піски, Рокитне, де загинуло понад 1500 жителів, передав голова райдержадміністрації Іван Захарченко; від Борзнянського, з села Плиски, де загинуло понад 100 осіб, Анатолій Дробот; від Варвинського (в селі Озерянах загинуло 200 мешканців) – Петро Бакуменко; від Городнянського (земля Лемешівки) Юрій Висоцький; від Козелецького (з сіл Жеребицьке, Корнів, Сираї, Сокирин, Тополі, Часниці, де загинуло близько 400 жителів) – Віктор Петров; від Корюківського (з Корюківки, Богдалівки, Майбутнього, Олійників, Охрімівців, Перелюба, Прибині, Рейментарівки, Самотуг, де загинуло понад вісім тисяч мешканців)

Олександр Довгаль. Її також передали керівники районів з Новгорода-Сіверського, Сосниць, Семенівки, Щорса, Срібного, Ріпок, Носівки, Куликівки, Чернігова...

У день пам'яті жертв беззвальної трагедії на місці спорудження Музейно-меморіального комплексу пам'яті жителів населених пунктів України, знищених фашистськими окупантами, було закладено капсулу з таким текстом: «Року 2013, березня першого дня в місті Корюківці, що на Чернігівщині, з нагоди вшанування 70-их роковин знищення міста нацистськими карателями, відбулися жалобні заходи із закладанням капсули... Упродовж 1, 2 та 9 березня загарбники розстріляли або спалили живцем близько семи тисяч мешканців міста Корюківки. В історії Другої світової війни ця каральна акція проти мирного населення є одним з

найжорстокіших злочинів фашизму. Завдяки Указу Президента України Віктора Януковича стало можливим відновлення історичної правди про масштаби трагедії та створення Меморіального комплексу на вшанування пам'яті про спалені окупантами українські села і міста. Нехай ніколи не згасне свічка пам'яті!» Право закласти капсулу надали голові Чернігівської облдержадміністрації Володимир Хоменку.

Було оголошено звернення Президента України Віктора Януковича. Виступили голова облдержадміністрації Володимир Хоменко, голова обласної ради Анатолій Мельник, голова Корюківської районної ради ветеранів Наталія Шелудько. І кожний з них говорив про злодіяння фашистів на нашій Чернігівщині. Протягом минулого року вийшло кілька видань про криваві події у місті, відшукано нові факти в архівах, а також опубліковано мартиролог, пошуковцями встановлено 61 місце поховань, тривали розкопки у місцях масових розстрілів, спеціалізованою установою «Військові меморіали» торік була проведена робота щодо вилучення 230 останків жертв Корюківської трагедії...

На місці зібрання громадськості провели ритуал перепоховання останків мирного населення Корюківки, вони ледь устигли до 16 домовин. Усі присутні, в тому числі і почесні гості, віддали останню пошану тим, хто став жертвами розправи нелюдів-карателів.

У пам'ять про загиблих заупокійну літню відправив керуючий Чернігівською єпархією, архієпископ Чернігівський і Новгород-Сіверський Амвросій і хор Чернігівської єпархії. По закінченню її військові опустили труни до могили. Прозвучала «Вічна пам'ять» у виконанні Чернігівського Академічного камерного хору імені Д. Борзнянського.

Після встановлення останньої труни у могилу духовий оркестр та хор виконали Державний Гімн України. А згодом – пролунали залпи військового салюту. Офіційні особи та корюківчани, у скорботі схиливши голови, проходили та кидали землю на труни.

Віктор БОЖОК
Фото Вікторії САВЧЕНКО

Михайло Кокта, майбутній відомий український дослідник, письменник, член Спілки журналістів СРСР, кандидат філологічних наук народився в 1919 році в селянській сім'ї шанованого на селі Данила Петровича Кокти, який багато років віддавав сільському господарству і очолював МТС у своєму районі.

Закінчив середню школу в Новгород-Сіверську, але по стопах своїх предків не пішов, а на заклик серця пішов працювати в редакцію місцевої газети. Будівля цієї редакції збереглася досі. Вже тоді його матеріали були відмічені тонкою спостережливістю і любов'ю до людей.

Восени 1936 року в редакцію газети приїхав з Чернігова Олекса Десняк. Це був перший живий письменник в житті молодого кореспондента. Десняк, прочитавши матеріали Михайла, відмітив юнака. Будучи вже зрілим літератором, Олекса Десняк став старшим братом, хрещеним батьком, надійним другом, добрим порадиником, справжнім учителем.

Ріки впливають на людей. Оспівана О. Довженком зачарована Десна залишила слід в житті і творчості багатьох чудових людей. Іван Драч сказав, що великі річки (говорив про Дніпро) народжують великі таланти. Підтвердження цьому величезний список чудових і талановитих людей Чернігівського краю, справжніх патріотів своєї землі.

Недаремно Олекса Десняк так добре зрозумів душу і здібності молодого Кокти: обоє пристрасно любили свій край і Десну. Теми сюжетів про майстрів гончарної справи, про здобич крейди і інші Михайлу Кокті підказав Десняк.

За сприяння Десняка Михайло Кокта починає працювати в Чернігівській газеті "Більшовик" і бере участь в літературному об'єднанні, яким керують Десняк і Михайло Хазанов. У редакції, студії, на "літературних четвергах" ведеться активна і плідотворна робота з цілою плеядою молодих журналістів, поетів, прозаїків.

Восени 1939 року Михайло Кокта був призваний в армію. Подальше листування Десняка і Михайла Кокти

свідчить про міцну дружбу. Та війна забрала Олексу Десняка – учителя, друга, земляка, залишивши світлу пам'ять назавжди.

У роки війни Михайло Кокта служив на сторожовому катері СК-662 і на торпедному катері. У боях під Севастополем був тяжко поранений, нагороджений орденами і медалями Батьківщини. Після війни закінчив факультет міжнародних відносин Київського державного університету і аспірантуру, захистив кандидатську дисертацію про публіцистичну і літературну діяльність Михайла Шолохова.

Своїєї професії журналіста Михайло Кокта не змінював ніколи. Він підтримував стосунки і багато писав про жит-

Л. Кошубі, В. Засульському та іншим. Особливу любов і прихильність Михайло Данилович мав до рідного міста. Будь-яку щонайменшу можливість використовував, щоб приїхати в Новгород-Сіверський, зустрітися з друзями, порибалити на Десні, поговорити по душах. Тут помічав цікаві типи, риси вдачі, ловив неповторні звуки слів місцевого діалекту. Любив бесіди і з хлопчятами на березі Десни, і в кабінеті "хазяїна міста". Видав книги "Молодь світу говорить – Світ!", "Спогади про Олексу Десняка", "Публіцистика Шолохова".

Міцна і щира дружба пов'язала Михайла Шолохова і Михайла Кокту. Їх ріднить тонке розуміння душі, лю-

бов до природи і людей. Їм доступно почути і на Дону, і на Десні, як "кожна травинка дихає". Неодноразово приїжджає Кокта на Дон в станицю Вешенська. Він гість у будинку Шолохова і односельців, з цікавістю спостерігає зйомки фільму "Тихий Дон".

Кокта знаходить на Чернігівщині корені роду матері Шолохова. Михайло Данилович пише книгу "Від Десни до Дону". Книга в живій формі оповідає не лише про Шолохова-письменника, а і про Шолохова-людину, громадянина, державного діяча. У книзі описані зв'яз-

ки письменника Шолохова з Україною, його листування і спілкування з українськими письменниками і поетами. Шолохов з радістю відгукнувся на запрошення погостювати у Кокти в Новгород-Сіверському, але сумні події унеможливили цю поїздку.

Михайло Кокта був прекрасним журналістом, написав багато статей, нарисів і заміток, працював у Міністерстві вищої і середньої спеціальної освіти, викладав російську і зарубіжну літературу. Останні роки життя працював над новою книгою. Окремі її розділи були надруковані в газетах і журналах. На його письмовому столі завжди лежав аркуш чистого паперу і ручка, які кликали до роботи.

Повертаючись із поїздки в Новгород-Сіверський, Михайло Данилович Кокта, вірний син свого краю, трагічно загинув 19 квітня 1975 року.

Галина КОКТА

Новгород-Сіверщина МИХАЙЛА КОКТИ

На мальовничому березі Десни біля Новгород-Сіверська є село Домотканове. З давніх часів і досі старожили пам'ятають, як називали одну з вулиць Коктовка, тому що більшість сімей носили прізвище Кокта. Воно йде коренями в XIV століття, коли на цих землях перебували литовці.

тя і творчість О. Десняка, О. Гончара, П. Тичини, В. Сосюри, М. Рильського, Ю.Збанацького і багатьох інших цікавих і чудових людей. Усе, що народжувалося з-під пера Михайла Даниловича, було справжнім, завжди глибоко відчутим і творчо осмисленим. Таким його виховала рідна Сіверська земля. З дитинства, з міцного селянського життєвого устрою в сім'ї, від матері і батька йдуть корені тонкого розуміння людської душі і стосунків.

Досвід військових років, зрілі журналістські публікації не залишаються не поміченими – Михайла Кокту приймають в Спілку журналістів СРСР, до нього тягнуться молоді літератори. Багато земляків і друзів не соромилися довірити свої перші проби пера доброзичливому і правдивому в оцінці Михайлу Кокті. Завжди був радий талановитим землякам авіаконструкторів Ю. Юдіну, фізиків-ядерників

Останнім часом краєзнавство Чернігівщини переживає справжній бум – одна за одною з'являються книги, що відтворюють історію всього древнього краю, окремих районів, а то й сіл. Отже, не все у нас погано, коли з'явився такий потяг до духовного осмислення власної історії. Тим більше, що цією вкрай необхідною справою займаються не фахові дослідники із різних наукових інституцій, а небайдужі звичайні люди. Вони керуються не політичними настановами, а власним серцем, у якому завжди живе образ малої батьківщини.

ЧЕРГОВІ СТОРІНКИ краєзнавства

В даному разі маємо не обтяжені бентонними цитатами роздуми про суспільство, а непідробні спостереження над життям близьких людей, етногеографічними особливостями, яскравими явищами побуту й культури. До таких і належить книга Марії Вощевської «Мій край. Люди і долі», яка нещодавно з'явилася на світ у харківському видавництві «Фактор».

Дещо про автора. Марія Василівна належить до тих людей, для яких літературна чи журналістська праця не були фаховими – вона просто самовіддано виконувала свій материнський обов'язок, хоча й не сиділа ніколи без роботи, маючи навіть такий потужний захист, як відомий ветеринарний лікар Микола Панасович Вощевський. А, маючи чітку пам'ять, Марія Василівна зберегла для вічності сотні прізвищ звичайних людей, із якими її поєднувала доля.

Для нас, земляків, вона дорога ще й тим, що подарувала Україні двох відомих синів Валерія та Миколу, доньку Галину, людей інтелігентних, національно свідомих, справжніх патріотів свого Сіверського краю. Залишившись в дитячому віці сиротою, Марія Василівна заповзялася віддячувати людям за доброту й робить це без принуки навіть у похилому віці. Зрештою, й ця книга є фактом доброти, поваги до земляків із старовинного села Галиця, з родової степової Леонідівки, мальовничої Ічні, яка стала пізніше осередком роду Вощевських.

Схематично книга складається з двох різнозначних розділів. Перший є власне краєзнавчим дослідженням історії великого козацько-селянського села від XVI століття до наших днів. Тут слід відзначити ґрунтовну дослідницьку роботу групи спеціалістів, яких згадує вдячним словом у короткій передмові авторка. Їм довелося перелопатити сотні документів, аби

відтворити неповторний образ села – його природу, деталі побуту, різні, часом фатальні, соціальні злами. Поруч із прізвищами таких можновладців як Захарій Ракочич, Ярема Вишневецький, оживають образи козаків, посполитих, дворових людей і серед них Вощевські, Гакали, Рибакі, які й закладали підмурівки нинішнього родоводу наших славних земляків.

Досить детально відбито особливості політичного життя на Гетьманщині, згодом події розгортаються в хронологічному порядку й доходять аж до наших днів. Польське й російське панування, кровопролитна громадянська війна й голодомор, сталінські репресії – і так аж до

до тям, як почалася війна з німцями, що накрила вогнем всю Україну. Із неї не повернувся її батько та сотні інших сільських хлопців, а через деякий час, тужачи за коханим, відійшла у засвіти й мати. Так у березні 1944 року 10-річна дівчинка стала круглою сиротою й оселилася в тітки Ольги. Що ще можна вигадати для знищення беззахисної дитини, як не глобальне повоєнне горе та сиротинство? А саме така доля судилася авторові. Мені, теж народженому перед Великою Вітчизняною, відкрилися такі картини лихоліття, від яких досі здригається серце. Ті ж німцятиловики, які пригощають сільську дитвору небаченими ласощами, а інші витягу-

ють із хлівів останню худобину, повоєнні опухлі від голодання люди, люті об'їждчики на конях, які лупцюють і вдів, і вдовиних діток, сільська школа з вошивими голодними малюками, непосильні податки і на кожне плодове дерево, і на плюгаву курку, мізерні трудовні в колгоспі. Але були й світлі сторінки в житті сиротини. Найсвітлішою для Марії стало велике кохання до ветлікаря Миколи Вощевського, походженням із сусідньої Леонідівки, і це світле почуття Марія Василівна пронесла через усе спільне життя.

Так послідовно й любовно автор веде читача шляхами свого нерядового життя, типового для її покоління й середовища. А насамкінець робить висновки, ніби подумки проглядаючи рік за роком: чи вдалося життя, чи вплететься бодай одним рядком у велику родословну Гакалів-Рибаків-Вощевських доля її та дітей із онуками?

А мені видається, що це дослідження стало ще одним містком, ще однією живою гілкою на родовому дереві славних галичан. А в царині краєзнавства – ще одним вагомим досягненням наших земляків.

Леонід ГОРЛАЧ

половини тридцятих років, коли у хаті дідуса Тараса Андрійовича Гакала народилася дитина війни Марія.

Та якщо в першій частині книги превалюють розлогі описи галицького життя на тлі загальноукраїнського, то друга зіткана з десятків доль конкретних людей, Гакалів і Рибаків, які й вигодили авторку скрупульозного дослідження. Мало не з перших днів життя на голову сільської дівчинки посипалися страшні випробування: на фінську війну забрали батька Василя та дядька Антона. Не встигло село прийти

В Берліні мені довелося бувати не один раз. Але те, що сталося 1 квітня минулого року, закарбувалося в пам'яті назавжди...

БУЛО Б СМІШНО, ЯКБИ...

У щільному графіку мандрівок я таки твердо забив відвідини знаменитого Рейхстагу. Тим більше, що вхід до нього безкоштовний, і цією можливістю користуються понад три мільйони туристів із усього світу. За день – більше 10 тисяч. От і я вирішив стати одним із них.

Нікими словами не можна передати велич і красу цієї унікальної архітектурної споруди. Захоплює подих, коли піднімаєшся на самий верх оглядового майданчика на куполі. Звідти з висоти пташиного польоту відкривається панорама всього Берліна. А ще добре, що написи наших воїнів-переможців, зроблені на стінах і колонах у 1945 році, перенесені на один із підвальних поверхів для нащадків. Добре набродившись, пішов я на вихід. І тут зі мною сталося таке, що і в сні не примариться.

Автомобілів у Берліні не менше, ніж у Києві. Але й велосипедистів там шанують. Скрізь по місту обладнані стоянки для екологічно чистого транспорту, як і окремі доріжки. Поодинокі мандрівники – не рідкість. А тут дивлюся – ціла група поважних людей, попереду жінка. Придивився я й оторопів – то ж Федеральний канцлер Ангела Меркель! Вона всміхалася до людей і вправно крутила педалі. Одяг на ній був скромний – куртка і штани. За нею йшли міністри. Як виявилось, саме того дня вони звітували по свою роботу в Бундестазі. Залунали дружні оплески. А вони з точністю до секунди зупинилися, поставили велосипеди на стоянці.

Читачі можуть спитати: а де охорона? Вона була, але не така, як у нас. По обидва боки урядовців на невеликій швидкості йшли два панцерники. В одному сиділо п'ятеро охоронців, у іншому шестеро, шостим був, як виявилось згодом, начальник служби Херманн-Вальтер Штайнмайер. Всі озброєні не пістолями, а старовинними арбалетами часів Троянської війни – їх подарувала охоронцям Мер-

кель мініатюрна держава Сан-Марино.

Іще одне відкриття чекало на мене. Виявляється, пані Ангела започаткувала такий порядок: коли вона з федеральними міністрами звітує в парламенті, то до залу засідань її супроводить особа чоловічої статі якоїсь іноземної держави. А таких біля Рейхстагу завжди хоч греблю гати. Того ж дня цю роль мав виконати громадянин України. Начальник охорони через пе-

поворозка на черевику. Але я свої позав'язував так, що й зубами не розплутаєш.

Депутати парламенту й гості зустріли Федерального канцлера з міністрами оплесками. Хоча, мені здається, частина з них була призначена й мені як представникові України. Ми трохи посиділи в спеціальній урядовій ложі, а потім президент Бундестагу Норберт Ламберт надав слово Ангелі Меркель. Я стояв біля трибуни й чітко подавав доповідаччі пронумеровані сторінки. Всі в залі уважно вслухалися в кожне слово. Після доповіді Меркель відповіла на запитання депутатів. Згодом виступали міністри. Треба відзначити, що ніякої метушні, блокувань трибуни, а тим більше бійок, як це часто відбувається в нашому парламенті, тут не було.

Після цього депутати залишилися працювати в звичному режимі, а президент Бундестагу на даху-терасі в кафе влаштував для урядовців та поважних іноземних гостей розкішний фуршет. Проголошувалися тости за мир і дружбу між народами. Федеральний канцлер і президент Бундестагу оголосили мені подяку за сумлінне виконання почесного обов'язку, передали щирі вітання українському народу й, зокрема, столичному Чернігівському земляцтву і побажали нашим депутатам більше дбати про знедолений український народ, а не про свою велику кишеню.

Здається, свій почесний обов'язок я виконав із гідністю. Провів Ангелу Меркель по тому ж турецькому килиму до велосипедної стоянки. Цього разу йшов упевнено й не боявся, що поворозки розв'яжуться. Меркель і міністри повсідалися на двокілісні мерси й поїхали до своїх апартаментів, які знаходяться неподалік.

А мені офіційний фотохронікер вручив на згадку історичне фото, де я зафіксований із самою Ангелою Меркель. Без жодної охорони.

Микола БУКАТИЙ

рекладача спитав, хто приїхав з України. І треба ж було мені опинитися найближче до нього, бо інші українці виявилися не такими везучими. Як мовиться, опинився в потрібному місці і в потрібний час. Таке в житті трапляється не часто. В мене було вперше. Отож довелося виконати почесний обов'язок від імені держави. Суть його така: я мав разом із Меркель зайти в зал засідань Бундестагу, довести її до урядової ложі, а під час її виступу стояти біля трибуни й подавати папери, щоб вона не переплутала сторінки, як іноді буває з нашими очільниками держави.

Ішов я через зал поруч із керівником німецького уряду по незвичайно красивому килиму (його виткали в Туреччині за технологією, якій уже понад 1500 років) і дуже хвилювався та все згадував давній випадок. Це коли Юрій Гагарін 14 квітня 1961 року після польоту в космос йшов доповідати М.С. Хрущову і в нього розв'язалася

Мій кум Микола – такий же талановитий науковець, як і я. Успішний і в фундаментальних дослідженнях, і в прикладних справах. Правду кажуть, що талановита людина талановита в усьому.

Кум, бувало, як припече, так намалює п'ять гривень, що рідна дружина Одарка і в окулярах не відрізняє від справжніх. А саме за п'ятірку вона раніше відпущала нам пляшку самогону власного виробництва. Так роками ми з кумом і підтримували вітчизняного товаровиробника. Скупувала Одарка ті «гривні» справно накопичувала у панчосі «про чорний день» і тримала у схованці під припічком. Не довіряла банкам. Та чорний день все-таки настав. Якось Одарки не було вдома, а кумові треба було затопити піч. Нічого кращого для розпалу, ніж намальовані «гривні», не знайшлося... Дуже побивалася Одарка. Та Микола сказав, що в країні економічна криза, що всі вклади населення теж вщент згоріли. Не у них одних. Так і заспокоїв.

Наукотворчий тандем у нас з кумом склався давно. До речі, скажіть, як правильно буде: тандем чи дует? Мабуть таки, до

полудня – тандем, а після – дует. Бо, крім вранішнього потягу до знань, нас після обіду ще й співати тягне. Я завжди починаю свою патріотичну «Якби таки та й по чарці дали, якби та-

ки та й по другій налили!»! А кум (за що я його трохи недолюблюю) затягує «Шумел камыш...» Мабуть, у його генях щось москальське таки є. Та здебільшого кума я все ж таки люблю. І поважаю за його неповторну карму, за наукову інтуїцію.

У повсякденні кум тихий, неначе постійно Одарки боїться. Але коли на нього починає сходити реінкарнація, невпізнанно змінюється. Тоді тільки встигай фіксувати сміливі наукові відкриття. Його дід теж був унікалом. Бувало, після сьомої у нього відкривались паранормальні здібності: таке пригадував зі своїх минулих життів! Чимало його одкровень таки увійшло до золотого фонду вітчизняної історичної науки. Правда, анонімно, без посилань на діда. Кажуть, якось при ньому балакали про викопні розмальовані черепки з-під Трипілля. Так він після фінальної сьомої пригадав, як за одного зі своїх життів возив глечики та макітри на торг до Румунії. Правда, тоді Румунії ще не було. А Україна вже була (Україна була завжди: і при неандертальцях, і при кімерійцях, і при скіфах, і при сарматах). За Карпатами віз з гончарним скарбом перекинувся, і... З тих пір у Румунії також знаходять «трипільські» артефакти та заявляють, що теж до них історично причетні. Авжеж! Були б причетні, якби не Миколин дід!

Одного разу зранку ми ґрунтовно підготувалися до наукової співпраці. Микола зварив чавунчик картоплі, приніс із погребів огірків. Ще до того намалював дві купюри з гетьманом Мазепою. Раніше і «богданки» вистачало. Але коли влада заявила, що гарної горілки менш ніж за чотирнадцять гривень бути не може, Одарка зразу підняла ціну. Та, зважаючи на постійну клієнтуру, робити нам знижку до червня. Цього разу тема наукового симпозиуму

стосувалася історії нашого села Голопупенки. У селі з незапам'ятних часів ліпили горщики та розводили сірих кіз місцевої породи. Мабуть, тому половина дворів у селі з прізвиськом Гончар, а друга половина – Сірокоза. Мій кум – Микола Сірокоза.

Під час глибокого спиритичного занурення у минуле Микола забелькотів по-французьки. Пригадав, що до кількох попередніх реінкарнацій у минулому житті він був гусаром на постої у Парижі. Коли Наполеона побили. Там своїми козацькими вусами лоскотав чарівну французенку. Так у тих краях і з'явилися Сірокози. Теж усі дуже талановиті. Один із них, Миколин тезка, навіть у президенти вибився. Після цього Микола надіслав родичеві запрошення відвідати Голопупенки. Кажуть, Ніколя Саркозі погодився нанести візит на свою історичну батьківщину. Тільки-но впорається з тамтешньою економічною кризою. Бо на подарунки родичам ще грошей не назбирав. Ми з Миколою з цього приводу вже і в сільраду зверталися. Голова нас підтримує. Але порекомендував відкувати на честь такої події пам'ятну монету.

Микола й ескіз намалював: на тлі соняшникового поля – два Сірокози, Микола та Ніколя, у схрещених «на бру-дершафт» руках тримають по чарці, а вільними руками підтримують сулію

Одарчиного «Наполеона», заткнутого фірмовою пробкою з кукурудзяного качана.

Наші з кумом наукові амбіції однією лише історією не обмежуються. Належне віддаємо і генетиці. Дуже перспективна наука. Перспектив отримати Нобеля у нас там більше. Скажіть, що з того, що наші історики довели, що українці винайшли колесо, приборкали коня, побудували єгиптянам піраміди, написали Біблію? А Нобель де?

У техніці ми теж не ликом шиті. Літак «Мрію» чудо техніки – змайстрували. Найпотужніший у світі та єдиний і неповторний. Повторити його хоча б ще в одному екземплярі нам і самим десятиріччями не вдається! А унікальний міст Патона через Дніпро! Вже понад півстоліття працює без капремонту. Йдемо на світовий рекорд! А Нобеля нема.

В медицині, зокрема спортивній, здобутки теж помітні. Неспроста ж наші богатири товчуть у рингу, як у ступі, багатирів з інших країн. Єврокубок по футболу – у нас, в Донецьку. Думається, що генетика зможе і нашому зимовому спорту прислужитися. Скажімо, якщо українським лижним марафонцям додати гени полярного зайця, то олімпійським золотом вони Україну завалять. А якщо гени Кличків сумістити з генами носорога, а Клочкової – з генами дельфіна, а Бублик – з генами кенгуру...

Що ще нас з Миколою непокоїть щоранку? Закусуючи, дуже переймаємося, що мільярд населення планети голодує! А ось ведмеді та бабаки ці проблеми долають без жодних зусиль. Бо півроку насолоджуються життям без крихти їжі. Метитуємо, як тому нещасному мільярдові передати гени ведмедя чи бабака. Це ж скільки харчів людство може зекономити! Ідея тягне на Нобеля. Комусь скоро доведеться таки потіснитися на Нобелівському п'єдесталі – ми з кумом собі ціну знаємо.

Валерій ДЕМЧЕНКО

НОМІНУЄМОСЬ НА НОБЕЛЯ

Куріння вбиває

*Хоч і пишуть
на цигарках:
“Куріння вбиває”,
Та на все оте уваги
Ніхто не звертає.*

*Тож, щоб написи
чіпляли
І були дієві,
Може, їх на лобі
ставить
Кожному курцеві.*

Охайний Микола

*В дворі в себе прибирає
Охайний Микола,
У мішечки бруд
складає,
Чистота довкола.*

*А куди ж оті мішечки
Сердега діває?
Та до лісу їх вивозить
І там залишає...*

*І тепер у тому гаї
Сморід, бруд і зілля,
Бо багато хто так
дбає*

Про чисте довкілля.

*Ходить баба в зоопарку
Від клітки до клітки,
Придивляється до
звірів:
– І звідки вас стільки?*

*Поруч дівчинка
маленька:
– Щоб про це все знати,
Треба краще не у звірів,
У людей питати.*

Микола ДЯГІЛЬ

ОТЧИЙ ПОРІГ

Шеф-редактор
Віктор ТКАЧЕНКО

Головний редактор
Леонід ГОРЛАЧ

Засновник: товариство
“Чернігівське земляцтво”
в м. Києві

Газета зареєстрована Державним
комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення
України 06.XI.2001 р.
Реєстраційне свідоцтво:
серія KB №5594
Передплатний індекс 37630

Адреса редакції:
02660, Київ, Броварський проспект, 15,
тел. 206-87-12
Електронна пошта:
otporig@ukr.net

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

В.В. Ткаченко, В.І. Авдєєнко,
Л.Н. Горlach (Коваленко),
А.Л. Курданов, Т.А. Літошко,
П.І. Медвідь, О.Ф. Орехович,
Ю.А. Русанов, М.М. Ткач,
В.В. Пушкар'єв, В.Є. Устименко,
М.І. Халимоненко.

За достовірність фактів, точність імен та
прізвищ, географічних та історичних
реалій відповідають автори публікацій.

Передрук тільки з відома видання.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Літературний редактор Ганна Скрипка.
Комп'ютерний набір Ганна Скрипка.

Верстка, дизайн Оксана Кисленко.

Надруковано та зверстано на замовлення
товариства “Чернігівське земляцтво” в м. Києві
у КП “Редакція журналу
“Дім, сад, город”.
Тираж 1000.